

ארמון השייח' אלהוזייל

בשנת 2004 נקרתה לי פגישה מעניינת. הוזמנתי אל ארמון השייח' אלהוזייל לפגישה עם שלושת בניו הצעירים ביותר של השייח' המנוח, אחמד חמד ועאקף, בניה של אשתו ה - 39 והצעירה ביותר, ואדחה. הפגישה שהחלה בסיור בארמון - הלא הוא חורבה בת שלושה מפלסים, נסתרת מעט ובולטת אך מעט בין העצים על גבעה ממזרח לקיבוץ שובל שבנגב. מבנה האבן ההרוס ברובו, רומז על עבר עשיר ומפואר.

הארמון הנטוש כפי שהוא נראה היום וכפי שהיה בשנות הששים

אנחנו יושבים בביתו של אחמד, בית חד קומתי שאינו שונה מכל בית פרוורי בשכונה כפרית, שגגו, גג רעפים אדום, מבליט אותו על פני סביבתו. הקפה ההפוך שמגיע מצביע על כבדת הדרך הארוכה שעשה אחמד אלהוזייל מלב ליבו של אחד השבטים האציליים והמפורסמים של הבדואים בנגב, אל לב אירופה - שוויץ, שם התגורר במשך שנים ארוכות, נישא לאשתו השוויצרית, והביא לעולם שלושה בנים ושב לישראל. בנו השני משרת בצה"ל כחובש.

הבית ו"הארמון" שוכנים בשוליו של אלהוזייל - כפר לא מוכר צמוד לכניסה המערבית של העיר הבדואית רהט המאכלס בתוכו כחצי ממשפחות השבט הידוע, שבחרו להישאר מחוץ לעיר.

בשיג - צריך האירוח המקורי ששימש את השייח ואורחיו שנים ארוכות, מצביע אחמד צעיר הבנים, בגאווה על התמונות הרבות התלויות על הקירות. בתמונות אלו נראה השייח' עם אורחיו המפורסמים ובהם, נשיאים, ראשי ממשלה, אנשי צבא ואנשי ציבור מוכרים מאוד. בתמונות אחרות, ובאלבום הנפרש לפני מופיע השייח' כאיש צעיר בהיר שיער ועיניים בלבוש הבדואי המסורתי והמיתולוגי: גלביה כפיה ועקאל וחרב מעוקלת באבנטו. התמונות בשחור לבן, אבל האישיות הכריזמטית בולטת מכל תמונה, ולא בכדי. השייח' סלמאן אלהוזייל השני הוא שייח' השייחים של מטה התיאהא במשך כששים שנה משנת 1922 ועד מותו בשנת 1982 בגיל מאה שנה.

הפגישה הזו הובילה לכתיבת פרוגרמה שהתוותה תכנית לשימור ושיקום המבנה והפיכתו למרכז תרבות לשייח' ולמורשתו - כולל מוזיאון המתאר את ההיסטוריה של שבטי מטה התיאהא

ובראשם שבט אל הווייל. את הדברים המתוארים להלן שמעתי מפיו של אחמד אל הווייל המשמש כאחראי תחום מחשוב במערכת החינוך ברהט, ד"ר עלי אל הווייל מנהל אגף החינוך בעיריית רהט, חסן ג'דועאלהווייל, סגן מנהל בית הספר היסודי אלהווייל. כמו כן עשיתי שימוש בעבודת השורשים של רמו אלהווייל בנו של אחמד, אותה הגיש בבית הספר שבו למד, מבואות הנגב בקיבוץ שובל. עארף אל עארף מושל מחוז באר שבע בתקופת המנדט הבריטי, ואתנוגרף מוכשר בעצמו מתאר את שבטי הבדואים בנגב, ואת ההיסטוריה שלהם בספרו, תולדות באר שבע ושבטיה, ביניהם גם זו של מטה התיאהא, שבט אלהווייל והשייח' סלמאן. גם יוסף ברסלבסקי בסידרת ספריו, הידעת את

אחמד אלהווייל בנו הצעיר של השייח', על ראש ארמון השייח'

הארץ, כרך הנגב, מתאר את מפגשו עם השבטים ועם השייח' סלמאן. בשנים האחרונות החליטה "המועצה לשימור מבנים" לאמץ את המבנה ההסטורי ולשקם את ארמון השייח' ולהפוך אותו למרכז מורשת תרבות ולמוזיאון, לבדואים ממטה התיאהא. נכתבה פרוגרמה חדשה וכעת מחפשים מימון לפרויקט.

מטה התיאהא

מוצאם של שבטי התיאהא שנוי במחלוקת. יש המשייכים אותם לשבטי דרום ערב שהשתתפו בשליטה על תימן ויש המשייכים את מוצאם לשבט בני הליל מהחיג'אז, שתעה במדבר סיני כאשר נדד למדבריות צפון אפריקה. יש הרואים בשבטי התיאהא את צאצאיהם של בני ישראל, התועים במדבר סיני ארבעים שנה. השם "תיאהא" ניתן להם על שום מיקומם לאורך דורות במדבר התיאה (הלא הוא "מדבר התועים" בדרום מרכז סיני). ממדבר התיאה פרצו והתפשטו אל צפון סיני (גיבל אלחלאל), אל הנגב וארץ ישראל. בנדידתם צפונה דחקו את מטה העזאזמה אל רמת הנגב והחנאג'רה אל הנגב המערבי. על פי עארף אל עארף, מושל מחוז באר שבע בתקופת בתקופת המנדט הבריטי, מפורסמים שבטי התיאהא בנדיבותם לאורח, בנאמנותם ומסירותם. מטה התיאהא כולל בתוכו ארבעה תתי מטה: נטוש, חקוק, קדיראת וד'ולם. בעוד שנטוש וחקוק נחשבים לבעלי מוצא גינאולוגי משותף, הרי ששבטי הקדיראת והד'ולם קשורים אל התיאהא בקשרי ברית היסטוריים.

שבט אלהווייל

עארף אלעארף כותב בספרו תולדות באר שבע ושבטיה, כי בני שבט אלהווייל מחשיבים את עצמם למשפחה הקדומה והנכבדה ביותר בין שבטי התיאהא. "הם רואים עצמם כמנהיגיהם של כל התיאהא". מוצא שבט אלהווייל מתת המטה בריכאת אשר בסיני. בשיא תהילתו שלט שבט אלהווייל ברוב חלקי הנגב. דבר זה היה בתקופת שלטונו רב העוצמה והמעללים של שייח' סלמאן עלי אלהווייל שעמד בראש מטה התיאהא משנות ה-30 של המאה ה-19 ובמשך כשלושים שנה שלט ברוב שטחי סיני והנגב עד ואדי עראבה ועד הר חברון. שבט אלהווייל חייב את כל מי שעבר

מעבר הירדן לעזה לשלם מס ומתנות לשייח' בהיכנסו לשטחי הנגב. על רקע מעשים אלו ועל רקע היריבות המסורתית עם שייח' שבט אלעטאונה על הנהגת המטה בנגב, התעמת השייח' עם התורכים. בשנת 1854 נתפס בעורמה בעזה, והובא שייח' סלמאן עלי אלהוזייל על ידי התורכים לצידון ומשם לדמשק שם נתלה.

שייח' סלמאן אלהוזייל נכדו של סלמאן עלי, מונה לשייח' שבט אלהוזייל בשנת 1921 ומאוחר יותר נקבע כשייח' השייחיים של מטה התיאהא כולו עד מותו בשנת 1982. לשבט אלהוזייל יש קשר רב שנים עם הקיבוצים שהוקמו באזור במיוחד עם קיבוץ שובל השכן. כיום מונה השבט כ – 5,000 איש המתגוררים ברהט וסביבותיה.

סלמאן עלי סלמאן עלי עזאם אל הוזייל

השייח' בצעירותו בשנות ה - 30 של המאה העשרים

השייח' סלמאן אלהוזייל נולד ככל הנראה בשנת 1880 בצפון הנגב, ליד קיבוץ שובל והעיר רהט כיום. הוא התגורר בבית האבן, אותו בנה בשנת 1924. הבית בן שלוש הקומות התנשא על ראש גבעה וצפה אל מרחבי שטחי המרעה של שבט אלהוזייל בואכה דרום הר חברון. בית זה נקרא בפי הבדואים "ארמון השייח'" והוא בנוי אבני גזית בשילוב קורות עץ ומתכת. בבית זה התגוררו נשותיו הרבות ובניו. במשכנו זה קיבל את אורחיו הרבים מבני השבטים בנגב, וכן את ראשי מדינת ישראל, מדינאים ואורחים רמי מעלה מחוץ לארץ. במלחמת העולם הראשונה סירב להצטרף לכוחות העות'מאנים במלחמה נגד הבריטים, אולם

הצטרף מאוחר יותר לכוחותיו של הנסיך פייצל בירדן במרד הערבי נגד התורכים (כנראה מתוך טינה על שהוציאו את סבו סלמאן עלי להורג ב – 1854).

בשנת 1921 מונה על ידי הבריטים לשמש כשייח' שבט אלהוזייל וראש השייחיים של מטה התיאהא, ולימים שייח' השייחיים בנגב, תפקיד אותו מילא למעלה מששים שנה.

יחסיו של השייח' עם מדינת ישראל קדמו להקמתה. הוא קיבל בזרועות פתוחות את אנשי קיבוץ שובל, כשקם הקיבוץ על אדמותיו כאחד מאחת עשרה הנקודות בשנת 1946. השייח' סיפק להם מזון ומים בימים קשים ורקם איתם יחסי רעות וקירבה. יחסים אלו עמדו לו עם הקמת המדינה כאשר לא נדרש עם אנשי השבט לעזוב את אדמותיו כמו שאירע לשבטים אחרים באזור.

ראשי המדינה חלקו לו כבוד רב והרבו בביקורים ובהתייעצויות איתו. במהלך חייו, ביניהם: ראש הממשלה דוד בן גוריון, הנשיא, יצחק בן צבי, לוי אשכול וגולדה מאיר, יצחק רבין מנחם בגין ואחרים..

בני משפחתו מספרים כי "השייח' סלמאן אלהוזייל היה לאגדה עוד בחייו". הוא זכה למעמד יוצא דופן לא רק בקרב שבטי התיאהא אלא בכל רחבי הנגב, סיני וירדן, שמו הלך לפניו כאחד

ממגדלי הסוסים הטובים בעולם. היו לו סוסים ערבים גזעיים רבים שחלקם היה בעל יחוס מפואר של חמישה דורות ויותר.

בספרו החיים הבדואים באזור באר שבע, מספר עליו גנרל צבא ירדן אחמד סלאמה חסיין אבו חוסה ממטה התיאהא בעצמו, שני סיפורים המנציחים את האגדות שרווחו על השייח'. את הספורים שמע ורשם מפיו של שייח' מחמד חסן אלע'ר משבטו וגילו מעל מאה. השייח' בן שבטו של הגנרל היה ידיד נעוריו של שייח' סלמאן.

מספר שייח' מחמד חסן שבאחד הימים בהם יצאו לציד, היו רוכבים על סוסים ועברו ליד אחת הבארות בנגב. סביב הבאר היו נשים שואבות מים להשקות את עדרי הצאן. אנחנו עצרנו להשקות את הסוסים. השייח' הבחין בין הנשים בנערה צעירה ויפה וכהרגלו, חמד אותה לעצמו. הוא פנה אליה ושאל מאיזה שבט את ומה שם אביך. והיא ענתה, שבט אלהוזייל ואבי השייח' סלמאן. שואל אותה, מי אמך? היא עונה ומספרת שאימה גורשה אל הוריה כשהיא עצמה היתה תינוקת ומאז היאגרה אצל דודה. ואת אבי לא ראיתי כל חיי ואיני מכירה אותו כלל. אמר לה מופתע ומאוכזב, אני השייח' ואת בתי. סיפור זה הפך לסיפור עממי בדואי מוזר ומופלא שעבר וסופר מפה לאוזן בקרב השבטים הבדואים. בהיותו בחייו הגיע מספר בני משפחתו בניו ונכדיו לאלפיים.

סיפור נוסף נשמע מפיו של שייח' מוחמד חסן מספר כיצד נישא השייח' סלמאן אלהוזייל לשתי נשים בלילה אחד. בשנת 1928 היה בדרכו להתחתן עם עליה האשה ה- 13. בדרכו עם משרתיו אל בית אביה, ביקש ממנו אחד השייחים שליוו אותו לעצור אצל השייח' אבו גופה כדי שיבקש עבורו את ידה של בתו. כשהגיעו אל אוהליו של השייח'אבו גופה, בהיותם ישובים בשיג, ביקש את ידה של בת השייח' אבו גופה עבור חברו.אולם אשתו של השייח' קבעה נחרצות, רק אתה יכול לקבל את בתינו. שייח' סלמאן שילם את המוהר והתחתן איתה עוד באותו לילה, אך מיד יצא לדרכו עם אנשיו אל בית הכלה עליה המיועדת הממתינה לו

השייח' באחרית ימיו

באוהל החתונה. עם שחר הגיעו למאהל ואל החתונה המיועדת. וכך הוא התחתן עם שתי נשים בלילה אחד.

השייח' היה בעל כושר מנהיגות, חוכמה, אומץ לב, נדיבות והיכולת לשאת ולתת עם כל שילטון. הוא היה בעל הופעה מרשימה: גבה קומה, בעל חזות אצילית, עור בהיר ועיניים כחולות. הוא התפרסם גם ביכולות הריפוי העממי, הגבוהות שלו, באמצעות צמחי מרפא וכוויות. כמו כן שימש כשופט בבית המשפט לענייני בדואים בבאר שבע.

השייח' עמד בראש משלחת תנחומים עם בניו ונכדיו בשנת 1978 אל המלך חוסיין בירדן שאיבד את אשתו עליה בתאונת מטוס. בעת זו ביקש מהמלך חוסיין להרשות למוסלמים ממדינת ישראל לצאת לעומרה ולחגי' דרך ירדן ושיונפקו להם דרכונים ירדניים זמניים. המלך הסכים. ומאז הפך

הנוהל הזה לרשמי ואלפי ערבים אזרחי ישראל עולים מדי שנה לרגל למכה ומדינה בערב הסעודית לקיים את מצוות החאגי' והעומרה. באותה הזדמנות ביקר את השבטים שעברו מהנגב לירדן ב 48.

שייחי' סלמאן אלהוזייל היה נשוי לשלושים ותשע נשים (המספר מתייחס לכל אורך חייו ופלגים), ואלו ילדו לו שבעים וששה ילדים. שמו יצא לתהילה בכל רחבי העולם, ולאחר פרסום כתבה עליו ב"ניוזוויק", קיבל עשרות הצעות נישואין מנשים אמריקאיות שרצו להצטרף להרמונו. שייחי' סלמאן אלהוזייל נפטר בשנת 1982 והוא בן כמאה שנה, כשהוא משאיר אחריו צאצאים רבים. הוא נקבר בבית העלמין של השבט, על הגבעה, מול קיבוץ שובל.

השייחי' סלמאן אלהוזייל באוהלו עם ראשי הצבא, הרמטכ"ל יגאל ידן, ומשה דיין בתמונה מימין ועם ראש הממשלה לוי אשכול בתמונה משמאל. מימינו של השייחי', בנו ג'דוע, שיחליפו כשייחי' השבט לאחר מותו בשנת 1982

צעירי השבט מלווים את מכוניתו של ראש הממשלה הנכנס לתחזוקות כבוד על מפגשו הצפוי עם השייחי' בשנות החמישים

רהט

העיר רהט הוקמה בשנת 1972 כחלק ממדיניות הממשלה לרכז את הבדואים בנגב בשבעה יישובי קבע. השייחי' סלמאן אלהוזייל תרם את אדמותיו לטובת הקמת העיר, אך הוא עצמו בחר להישאר עם משפחתו מחוץ לתחומי העיר. את מעמדה כעיר קיבלה רהט רק בשנת 1994. משנה זו והלאה חלה ירידה במעמדו של השייחי', עם עליית כוחה של הרשות המוניציפאלית. (הדבר קרה גם בשש הרשויות הבדואיות האחרות בנגב). עם מותו של השייחי', בשנת 1982 החליף אותו בנו ג'דוע כשייחי', אך עם מותו נעלמה השייחיות כמעט לחלוטין. כיום מתגוררים ברהט כ 50,000 תושבים. ראשוני העוברים להתגורר ביישוב היו בדואים משבט אלעוברה ובדואים ממוצא פלאחי חסרי קרקעות שהיו בני חסות של שבט אלהוזייל. והשליטה בעיר עברה בעצם אליהם.